

Tidinge

VAN DIE GOUDE

4
jaargang 41 | november 2023

Dirck Gerritsz Hopcooper,
katholiek tussen de
gereformeerden

Revolutie in Gouda

‘Ter bevordering van
godsdienstzin en zedelijkheid’.
De R.K. Militairen-Vereeniging
‘St.-Theodorus’

Gouwe Verhaal: Carla Rodenberg

Tidinge

TIJDSCHRIFT VAN DE HISTORISCHE VERENIGING DIE GOUDE

redactie: **Henny van Dolder-de Wit**, dr. **Paul H.A.M. Abels**, dr. **Tom Hage**, mr. **Cor Revet**, dr. **Christiaan van der Spek**, drs. **Paul van Horsen** (hoofdredacteur)
tekstredacteur: drs. **Kenny Louwen** en
drs. **Jean-Philippe van der Zwaluw**
vaste medewerkers: **Marcel van Dasselaar** (archeologie), ir. **Gert Jan Jansen** (Gouwe Verhaal) met dank aan de medewerkers van: **Streekarchief Midden-Holland (SAMH)** en **Museum Gouda**
fotobewerking: **Rinus Lasschuyt**

redactieadres: **Hazelaarlaan 10, 2803 BS Gouda**
e-mail: **redactie-tidinge@diegoude.nl**

secretariaat van die Goude: **Postbus 307
2800 AH Gouda**
e-mail: **info@diegoude.nl**

ontwerp en opmaak: **Peterpaul Kloosterman, Gouda
(www.2pk.nl)**

drukkerij: **Quadraat Grafimedia BV, Oud-Beijerland**

ISSN: **0168-0498**

De 'Richtlijnen voor auteurs' en het 'Redactiestatuut van de Tidinge' zijn terug te vinden op de website van Historische Vereniging Die Goude (www.diegoude.nl)
Lid worden van Historische Vereniging Die Goude: Het lidmaatschap kost 28 euro voor particulieren en bedrijven. U kunt zich opgeven via onze website www.diegoude.nl
Opzeggen: U kunt uw lidmaatschap tot vier weken voor het einde van een kalenderjaar opzeggen. Uiteraard zijn ook overlijden en verhuizing redenen voor beëindiging van het lidmaatschap.

www.diegoude.nl

Foto voorkant: Carla Rodenberg, zelfportret (foto Gerard Bakker)

Van de redactie

Paul van Horsen

Na 8 jaar en 30 Gouwe Verhalen overrompelde Gert Jan Jansen de redactie met de mededeling dat hij een streep wilde zetten onder zijn bijdragen aan de *Tidinge*. Dat zijn vertrek een verlies voor ons kwartaalblad zal zijn, is wel duidelijk. Gert Jan had zijn eigen stijl ontwikkeld en ging zorgvuldig te werk. Tot soms wel driemaal toe bezocht hij de geïnterviewden om nog eens na te gaan of zijn verhaal wel in overeenstemming was met hetgeen was gezegd.

Het resultaat mocht er zijn. Hoeveel keer heeft de redactie niet gehoord dat bij ontvangst van de *Tidinge* men allereerst het Gouwe Verhaal las. De redactie is hem dankbaar voor al zijn werk en – naar wij veronderstellen – ook zijn lezers zullen hem danken.

Zijn laatste Gouwe Verhaal, nummer 31, is een interview met de bekende schilder Carla Rodenberg van wie wij de laatste jaren veel kunnen lezen en bewonderen in de *Nieuwsbrieven*.

Paul Abels bood aan om de plaats van Gert Jan in te nemen. In overleg met de redactie is ervoor gekozen om een andere insteek te kiezen. Het hoe en wat zult u lezen in de eerste *Tidinge* van 2024.

Dirck Gerritsz Hopcooper was begin 17e eeuw rentmeester van de St.-Janskerk en was zeer betrokken bij de librije die zich in de kerk bevond. Over de man, zijn familie en de rol die hij speelde bij die bibliotheek is nog weinig bekend. Geen wonder dat Jan Willem Klein in zijn speurtocht naar de vroege geschiedenis van de librije meer over deze persoon wilde weten. Hij schrijft erover in 'Verborgene Verleden: Dirck Gerritsz Hopcooper, katholiek tussen de gereformeerden'.

Gert Jan Jansen (foto Patrick Meijboom)

Lokale geschiedenis is interessant, nog interessanter wordt een gebeurtenis als je die kunt plaatsen in een internationale of nationale context. De Franse Revolutie en daaropvolgend de Bataafse Revolutie en als gevolg daar weer van een Goudse Revolutie? 'Revolutie in Gouda' was de titel van de lezing die ons redactielid Christiaan van der Spek vorig jaar voor Die Goude hield en nu op papier heeft gezet.

De katholieke emancipatie uit de tweede helft van de 19e eeuw heeft ook haar weerslag gehad op Gouda. Zo hebben vader en zoon Dessing met hun architectuur een stempel gezet op het uiterlijk van de Goudse binnenstad. Een voorbeeld daarvan is het gebouw op Westhaven 33. Die emancipatie kwam ook in het sociaal-culturele leven tot uiting. Een voorbeeld daarvan is de oprichting van een katholieke vereniging voor militairen. De vereniging liet geen archief na, maar Jean-Philippe van der Zwaluw slaagde erin de geschiedenis van deze militaire vereniging te beschrijven met als titel "Ter bevordering van godsdienstzin en zedelijkheid". De R.K. Militairen-Vereeniging "St.-Theodorus" (1899-1922).

Verborgen Verleden: Dirck Gerritsz Hopcooper, katholiek tussen de gereformeerden¹

Jan Willem Klein

Dirck Gerritsz Hopcooper was vanaf 1605 gedurende bijna een halve eeuw (tot 1652) rentmeester van de St.-Janskerk. Daarnaast heeft hij zich vooral intensief beziggehouden met de gang van zaken op de stadslibrije. Hij heeft daar waarschijnlijk al vroeg een rol in gespeeld. Maar wat was die rol precies en wie was deze man eigenlijk? Wat was zijn achtergrond? Om daar een beter beeld van te krijgen, is geprobeerd meer gegevens over zijn functioneren en over hem en zijn (schoon)familie te achterhalen. Mijn speciale belangstelling voor hem komt voort uit mijn onderzoek naar de (vroeg) geschiedenis van de stadslibrije.

De Hopcoopers

De naam Hopcooper komen we in 16e- en 17e-eeuws Gouda geregeld tegen.² We zitten in deze periode midden in de godsdienstige twisten van de reformatie. Het hoogtepunt daarvan begint in Gouda in 1572 met de inname van de stad door de geuzen en eindigt min of meer met de verzetting van de wet door prins Maurits in 1618.

De Hopcoopers vormden een geslacht waarvan de leden in de 16e eeuw tot de hogere lagen van de Goudse burgerij behoorden en nogal eens bestuurlijke functies

Grafsteen van Barbara Hopcooper (foto auteur)

bekleedden. Ook in het begin van de 17e eeuw bleven er Hopcoopers in dienst van de stad. Juist het feit dat de Hopcoopers in deze roerige tijd bestuurlijke functies bekleedden, maakt het interessant om te kijken aan welke kant zij stonden. Mijn aandacht gaat hierbij vooral uit

Revolutie in Gouda

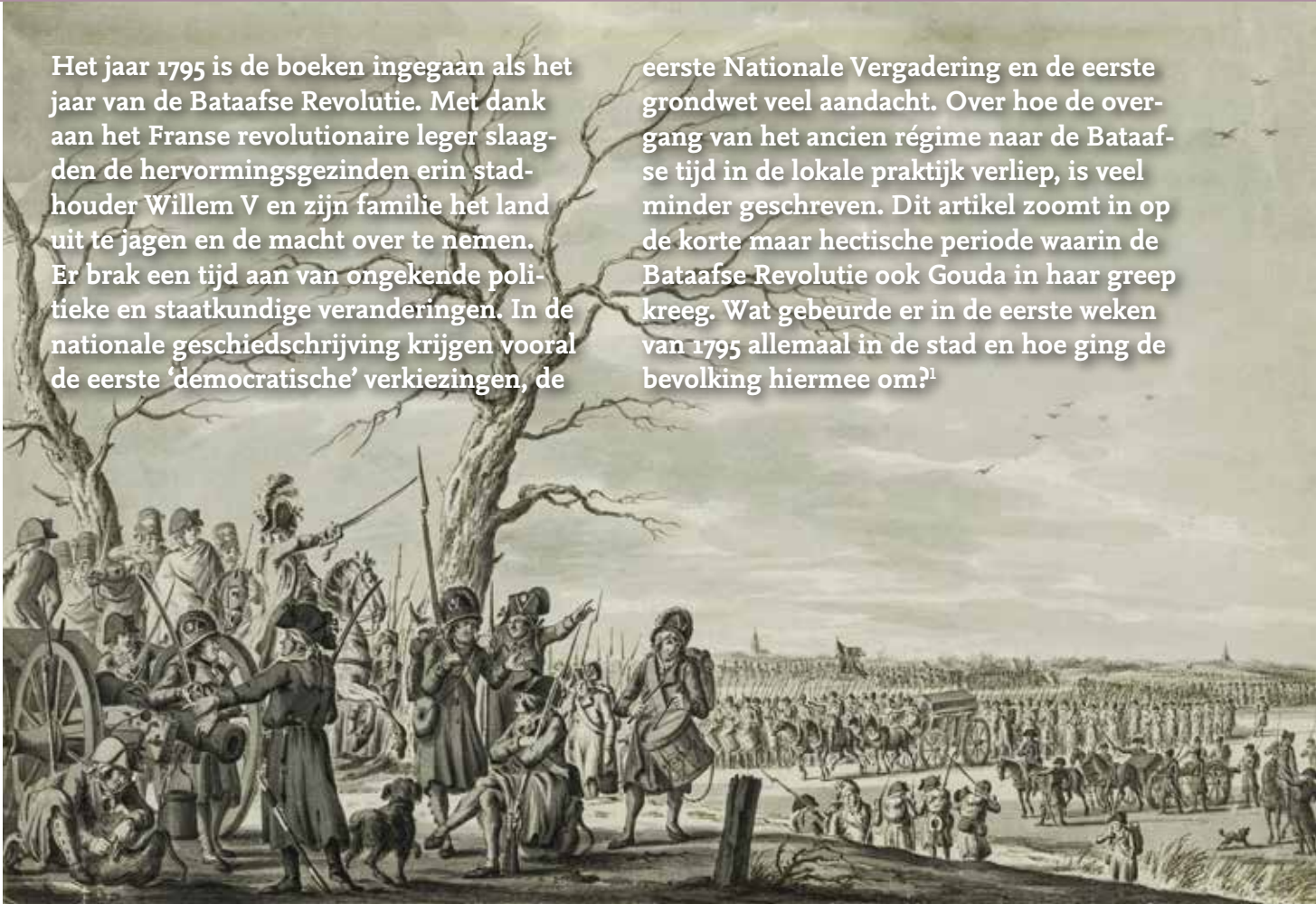
Christiaan van der Spek

152

Tidings 2023

Het jaar 1795 is de boeken ingegaan als het jaar van de Bataafse Revolutie. Met dank aan het Franse revolutionaire leger slaagden de hervormingsgezinden erin stadhouder Willem V en zijn familie het land uit te jagen en de macht over te nemen. Er brak een tijd aan van ongekenne politieke en staatkundige veranderingen. In de nationale geschiedschrijving krijgen vooral de eerste 'democratische' verkiezingen, de

eerste Nationale Vergadering en de eerste grondwet veel aandacht. Over hoe de overgang van het ancien régime naar de Bataafse tijd in de lokale praktijk verliep, is veel minder geschreven. Dit artikel zoomt in op de korte maar hectische periode waarin de Bataafse Revolutie ook Gouda in haar greep kreeg. Wat gebeurde er in de eerste weken van 1795 allemaal in de stad en hoe ging de bevolking hiermee om?¹

Generaal Pichegru steekt de bevroren Waal over, 1795 anoniem (Rijksmuseum Amsterdam)

'Ter bevordering van godsdienstzin en zedelijkheid'

Jean-Philippe van der Zwaluw

Vanaf 1875 maakte ook Gouda geleidelijk aan kennis met het rijke roomse leven. Er werden kerken gebouwd en rooms-katholieke instellingen en verenigingen opgericht, die vaak aan de Westhaven hun onderkomen hadden. Een daarvan was de R.K. Militairen-Vereeniging 'St. Theodorus'. Deze bood meer dan twintig jaar lang vrijwel elke avond aan jonge katholieke militairen ontspanning, praktische hulp en geestelijke verzorging. Het was voor het eerst dat er in de stad aandacht werd besteed aan zielszorg voor militairen. Aan deze vereniging, die vrij geruisloos ontstond en verdween, herinneren nog slechts haar markante pand en haar kleurrijke vaandel, dat zich opmerkelijk genoeg in de collectie van jongerensociëteit So What bevindt.¹

In feite was Gouda laat met het oprichten van een R.K. Militairen-Vereeniging. Reeds in 1857 had vestingstad Bergen op Zoom de primeur. De gepensioneerde sergeant H.J. Legge loopt in de Markiezenstad dan al enige tijd rond met het plan om jonge katholieke militairen te beschermen tegen de gevaren waaraan zij blootstaan. Deze jongens zijn vaak voor het eerst van huis, zonder ouder-

Deken-pastoor P.C.Th. Malingré was de drijvende kracht achter het Goudse katholieke verenigingsleven (САМН)

1. Voor zover bekend, is het archief van deze vereniging verloren gegaan.

Carla Rodenberg

Gouwe Verhalen is een serie interviews met mensen die het verleden van Gouda zelf hebben beleefd.

Gert Jan Jansen

‘Begrijp ik dat dit je laatste Gouwe Verhaal in de *Tidinge* gaat worden? Je stopt er na acht jaar mee? In eerste instantie dacht ik: Moet dat nou? De meeste mensen weten wel dat ik schilderes ben. Maar ik vind het eervol dat je mij voor de laatste aflevering hebt gevraagd. Ik heb je leren kennen via de rubriek in de *Nieuwsbrief*, waarin telkens een portret wordt getoond dat ik maakte van een Gouwenaar.

Je zegt dat een Gouwe Verhaal twee hoofdthema’s kent: het leven van de geïnterviewde én de stad Gouda. Natuurlijk zal het veel over mijn leven als kunstenares gaan, maar dat ik in Gouda geboren en getogen ben, zal niet iedereen weten. In deze stad heb ik altijd gewoond en gewerkt en dus geleefd. Daar ga ik niet alles van vertellen. Bovendien weet ik vaak dingen niet precies meer. Als je die belangrijk vindt, halen we Gerard¹ erbij. Als maar duidelijk wordt wat mij het meeste drijft: kunnen schilderen.’

Rodenberg en Mantz

‘Ik ben ‘gehaald’ in Ziekenhuis De Wijk aan de Westhaven. Dat was op 21 maart 1941. Mijn ouders woonden vanaf hun trouwen in 1936 in de Gravin Jacobastraat nummer 1, een nieuwbouwhuis. Ik bleef enig kind. De Goudse voorgeschiedenis van mijn moeder is iets langer dan die van mijn vader. Jacoba Leonarda Mantz, zoals ze heette, kwam in 1916 als kind van een jaar of vijf vanuit Middelburg in Gouda terecht. Opa Mantz was vertegenwoordiger in leer - ‘reiziger’ heette dat toen - bij Slie-

Carla Rodenberg (1941)

Carla Rodenberg (foto Gert Jan Jansen)

Moeder en vader, mevrouw en de heer Rodenberg-Mantz, plastiek van Carla Rodenberg (foto Gerard Bakker)

1. Gerard Bakker is de echtgenoot van Carla Rodenberg. Over hem gaat het Gouwe Verhaal in *Tidinge* 2020/3.

Auteurs

Jan Willem Klein is neerlandicus, oud-beheerder van de bibliotheek en cartografische collecties van het Streekarchief Midden-Holland, voorzitter van de Stichting Vrienden van Archief en Librije, bestuurslid van de werkgroep Gouda op Schrift en bestuurslid van het Erasmus Genootschap Gouda.

Christiaan van der Spek is senior wetenschappelijk medewerker bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie. Hij schreef mee aan de nieuwste Goudse stadsgeschiedenis, is docent Goudologie en zit in de redactie van de Tidinge.

Jean-Philippe van der Zwaluw is historisch onderzoeker, schrijver en redacteur van de *Nieuwsbrief* van Die Goude. In de publicatiereeks van Die Goude verschenen van zijn hand biografieën over Anna Barbara van Meerten-Schilperoort (2016) en Cornelis Joan de Lange van Wijngaerden (2020).

Gert Jan Jansen is hoofdredacteur van de *Nieuwsbrief* van Die Goude. Tevens is hij medewerker voor de rubriek 'Gouwe Verhalen'.

Agenda

LEZINGEN 2024

(voor verdere informatie zie www.diegoude.nl)

22 januari	Minke Walda Afbraak van huizen in krimpsteden in de 18e eeuw
4 maart	Roxana Chandali Slavernijonderzoek Gouda
17 april	Paul Wennekes Tollen in Gouda

Tidinge

TIJDSCHRIFT VAN DE HISTORISCHE VERENIGING DIE GOUDE

Verborgen Verleden: Dirck Gerritsz Hopcooper, katholiek tussen de gereformeerden Jan Willem Klein	140
Revolutie in Gouda Christiaan van der Spek	152
'Ter bevordering van godsdienstzin en zedelijkheid' De R.K. Militairen-Vereeniging 'St.-Theodorus' (1899-1922) Jean-Philippe van der Zwaluw	161
Gouwe Verhaal: Carla Rodenberg (1941) Gert Jan Jansen	172